

ELITO SLIDININKŲ LENKTYNININKŲ DALYVAVIMO VARŽYBOSE PER 2007—2008 M. SEZONĄ SISTEMOS YPATUMAI

Algirdas Čepulėnas

Lietuvos kūno kultūros akademija, Kaunas, Lietuva

Algirdas Čepulėnas. Socialinių mokslų (edukologijos) habilituotas daktaras, Lietuvos kūno kultūros akademijos Sportinių žaidimų katedros profesorius. Mokslinių tyrimų kryptis — sportininkų treniravimo sistemos, rengimo valdymo modeliavimas.

SANTRAUKA

Tyrimo tikslas — išnagrinėti pasaulio elito slidininkų (moterų ir vyrų) varžybų krūvio kiekybinius rodiklius, specifiškumą per 2007—2008 m. sezoną ir nustatyti jų varžybinės veiklos rezultatyvumą Pasaulio slidinėjimo taurės varžybose. Išanalizuota slidininkų (vyrų ir moterų), Pasaulio slidinėjimo taurės varžybų galutinėje įskaitoje užėmusių 1—10 vietą, varžybinės veiklos rodikliai — startų skaičius, varžybų krūvio dydis (km), varžybų krūvis ilgųjų nuotolių ir sprinto lenktynėse, varžybinės veiklos rezultatyvumas pagal užimtas vietas ir surinktus įskaitinius taškus Pasaulio taurės daugietaipių varžybų galutinėje įskaitoje. Išanalizuota slidininkų, Pasaulio taurės varžybų galutinėje įskaitoje užėmusių 1—30 vietą, varžybinės veiklos specializacijos ypatumai, rezultatyvumas ilgųjų nuotolių ir sprinto lenktynėse.

Pasaulio elito slidininkų (vyrų ir moterų), dalyvavimo varžybose individualių sistemų modeliai priklauso nuo slidininkų specializacijos. Išsiskiria slidininkų(-ių) specializacijos grupės: slidininkai(-ės) universalai, ilgųjų nuotolių slidininkai(-ės), slidininkai(-ės) sprinteriai(-ės).

Pasaulio slidinėjimo taurės varžybų pirmo dešimtuko bendrojoje įskaitoje devynios slidininkės yra universalios ir jos per sezoną 19—23 kartus dalyvavo individualiose ilgųjų nuotolių lenktynėse, 2—3 kartus tradicinių estafėčių lenktynėse. Jų varžybinės veiklos krūvis — 217—267 km. Šios grupės slidininkės po 8—12 kartų dalyvavo sprinto lenktynėse, per kurias startavo nuo 23 iki 44 kartų priklausomai nuo sportinės sėkmės.

Slidininkų universalų, Pasaulio slidinėjimo taurės varžybų bendrojoje įskaitoje užėmusių 1—10 vietą, varžybų krūvį per sezoną sudarė: 21—24 startai individualiose ilgųjų nuotolių, 2—3 startai tradicinių estafėčių lenktynėse, per kurias jie įveikė 245—475 km. Šios grupės slidininkai 4—12 kartų dalyvavo individualiose sprinto lenktynėse, kurių metu startavo 18—40 kartų.

Elito slidininkės universalesnės nei elito slidininkai. Daugiadienės „Tour de Ski“ lenktynės tapo svarbia elito slidininkų varžybų sistemos dalimi.

Raktažodžiai: Pasaulio taurės varžybos, ilgieji nuotoliai, sprintas, įskaitiniai taškai.

IVADAS

Per paskutinius 15 metų Pasaulio slidinėjimo taurės varžybų etapų skaičius padidėjo nuo 9 iki 19, individualių nuotolių lenktynių — nuo 9 iki 27 (Вяльбе, 2007). Tarptautinės slidinėjimo federacijos (FIS) organizuojama slidinėjimo lenktynių varžybų programose buvo daug pokyčių: vykdomos dutlono lenktynės (pusė nuotolio slystama klasikiniiais slydimo būdais, keičiamos slidės ir lazdos, antra nuotolio pusė

įveikiama čiuožiamaisiais būdais), individualios ir komandinės (po 2 dalyvius) slidinėjimo sprinto lenktynės. Į 2006—2007 m. Pasaulio slidinėjimo taurės varžybų programą buvo įtrauktos ir pirmą kartą vykdomos daugiadienės slidinėjimo „Tour de Ski“ lenktynės. Jose gaunami taškai įrašomi į bendrą Pasaulio taurės varžybų įskaitą priskaičiuojant koeficientą, didinantį šių varžybų reikšmingumą. Daugiadienių slidinėjimo lenktynių programą

sudaro: lenktynės klasikiniiais slydimo būdais ir laisvuju (čiuožimo) stiliumi, lenktynės įveikiant tradicinius įvairaus ilgumo nuotolius, slidinėjimo sprintas, o paskutiniame daugiadienių etape vyksta persekiojimo lenktynės slystant tik į kalną. Pasaulio slidinėjimo taurės varžybos vis labiau darosi komercinės (Вяльбе, 2007).

Kai kurie elito slidininkai, pasiekdami pergalių Pasaulio slidinėjimo taurės etapinėse varžybose, negeba pasiekti geriausių rezultatų per olimpinės žiemos žaidynes arba per pasaulio slidinėjimo čempionatus (Suslovas, 1999; Čepulėnas, 2006; Вяльбе, 2007).

Slidininkų dalyvavimo varžybose modeliavimas yra svarbus rengimo valdymo struktūrinis veiksnys, turintis įtakos veiklos specifiškumui, sportinio meistriškumo tobulėjimui ir sportinės formos siekimui (Раменская, 2000; Ostrowski, Pfeiffer, 2007; Баталов и др., 2007; Бурдина и др., 2007).

Ankstesni slidininkų dalyvavimo varžybose modeliai jau neatitinka šio laikmečio elito slidininkų dalyvavimo varžybose sistemos. Aktuali ir elito slidininkų universalumo bei specializavimosi problema: specializacija pagal slidinėjimo stilius, tradicinius nuotolius, sprinto lenktynes, kombinuotas dutlono lenktynes. Mokslo studijose dar mažai nagrinėjama svarbi elito slidininkų rengimo sudedamoji dalis — varžybinės veiklos individualus modeliavimas, varžybų krūvio struktūra, dalyvavimo varžybose individualios sistemos.

Tyrimo tikslas — išnagrinėti pasaulio elito slidininkų (moterų ir vyrų) varžybų krūvio kiekybinius rodiklius, specifiškumą per 2007—2008 m. sezoną ir nustatyti jų varžybinės veiklos rezultatyvumą Pasaulio slidinėjimo taurės varžybose.

Tyrimo objektas — elito slidininkų varžybų sistema, slidininkų, Pasaulio slidinėjimo taurės varžybų galutinėje įskaitoje per 2007—2008 m. sezoną užėmusių 1—10 vietą, varžybinė veikla, slidininkų specializacija tradiciniams ir sprinto nuotoliams.

TYRIMO METODIKA

Naudoti šie tyrimo metodai: literatūros šaltinių, dokumentų analizė, lyginamoji analizė. Duomenys gauti iš Tarptautinės slidinėjimo federacijos (FIS) oficialių dokumentų: biografinės medžiagos apie elito slidininkų dalyvavimą varžybose, Pasaulio slidinėjimo taurės etapinių varžybų protokolų, „Tour de Ski“ lenktynių protokolų, Pasaulio slidinėjimo taurės varžybų galutinės įskaitos dokumen-

tų (*Cross country*^{1, 2, 3, 4, 5}). Išanalizuota slidininkų ir slidininkų, Pasaulio slidinėjimo taurės varžybų galutinėje įskaitoje užimančių 1—10 vietą, varžybinė veikla. Išnagrinėta slidininkų (vyrų ir moterų), Pasaulio slidinėjimo taurės varžybų galutinėje įskaitoje užėmusių 1—30 vietą, varžybinės veiklos specializacijos ypatumai pagal įskaitinius taškus tradicinių nuotolių ir sprinto lenktynėse.

REZULTATAI

Per olimpinį ketverių metų ciklą pirmais ir trečiais metais vykdomi pasaulio slidinėjimo čempionatai. Antrais ciklo metais ir olimpinį žaidynių metais pasaulio slidinėjimo čempionatai nevyksta. Per 2007—2008 m. sezoną pasaulio čempionato nebuvo, todėl elito slidininkams pagrindinės varžybos buvo Pasaulio slidinėjimo taurės etapai ir daugiadienės „Tour de Ski“ lenktynės. Pasaulio slidinėjimo taurės daugiataipės varžybos suskirstytos į keturis laikotarpius:

I laikotarpis (2007 10 27—2007 12 16) — penki Pasaulio taurės etapai;

II laikotarpis (2007 12 28—2008 01 26) — daugiadienės „Tour de Ski“ lenktynės ir du Pasaulio taurės etapai;

III laikotarpis (2008 01 27—2008 02 27) — keturi Pasaulio taurės etapai;

IV laikotarpis (2008 03 01—2008 03 16) — keturi Pasaulio taurės etapai.

Pasibaigus kiekvieno laikotarpio varžyboms sudaromi kvalifikaciniai slidininkų sąrašai susumavus įskaitinius taškus už rezultatus ilgųjų nuotolių (tradicinių) ir sprinto lenktynėse. Įskaitinius taškus Pasaulio slidinėjimo taurės varžybose gauna slidininkai, individualiose lenktynėse užėmę 1—30 vietą. Už pirmą vietą skiriama 100 taškų, už kitas taškai mažėja iki vieno už 30-ą vietą. Po kiekvieno varžybų laikotarpio slidininkai, kvalifikaciniame sąraše (reitinge) užimantys 1—30 vietą, iš Tarptautinės slidinėjimo federacijos gauna finansavimą dalyvauti kito laikotarpio varžybose. Tokia sistema skatina slidininkus dažnai dalyvauti Pasaulio taurės varžybų etapinėse lenktynėse ir siekti užimti aukštas vietas kvalifikaciniame sąraše. Dėl šios priežasties didelė dalis elito slidininkų dalyvauja ilgųjų nuotolių ir sprinto, daugiadienės „Tour de Ski“ lenktynėse.

Pasaulio slidinėjimo taurės pirmo bendrosios įskaitos dešimtuko slidininkės per sezoną 19—23 kartus dalyvavo individualiose ilgųjų nuotolių ir dar 2—3 kartus — tradicinių estafečių lenktynėse (1 lent.). Visos pirmo dešimtuko slidininkės nuo 3

1 lentelė. Slidininkų, 2007—2008 m. Pasaulio slidinėjimo taurės varžybų bendrojoje įskaitoje užėmusių 1—10 vietą, varžybų krūvio rodikliai per 2007—2008 m. sezoną

Užimta vieta	Pavardė, vardas	Šalis	Tradiciniai nuotoliai			Sprintas		
			Startų skaičius individualiose lenktynėse	Estafetė 4×5 km, startų skaičius	Bendras varžybų krūvis, km	Individualių lenktynių skaičius	Startų skaičius	Sprinto estafetės lenktynių skaičius
1	Kuitunen Virpi	Suomija	20	3	242	10	37	1
2	Jacobsen Astrid	Norvegija	21 + 1 nebaigė	2	227	12	44	2
3	Kowalczyk Justyna	Lenkija	22 + 1 nebaigė	–	217	9	31	–
4	Kalla Charlotte	Švedija	21	3	267	8	23	2
5	Majdic Petra	Slovėnija	21	1	217	10	37	1
6	Shevcenko Valentina	Ukraina	23	–	247	3	3	–
7	Follis Arianna	Italija	19	2	232	10	30	1
8	Nystad Claudia	Vokietija	19	3	232	12	28	2
9	Saarinen Aino-Keisa	Suomija	20	3	242	11	28	2
10	Sachenbacher-Stehle Evi	Vokietija	22	3	262	11	28	2

2 lentelė. Slidininkų, pagal ilgųjų nuotolių lenktynių rezultatus Pasaulio slidinėjimo taurės varžybų galutinėje įskaitoje užėmusių 1—10 vietą, varžybinės veiklos rezultatyvumas pagal kitas taurės varžybų programos dalis

Užimta vieta ilgųjų nuotolių lenktynių įskaitoje	Slidininkės pavardė, vardas	Šalis	Užimtos vietos pasaulio slidinėjimo taurės varžybų įskaitoje pagal programos dalis		
			Galutinė įskaita (visos programos dalys)	Sprinto lenktynės	Daugiadienės „Tour de Ski“ lenktynės
1	Kuitunen Virpi	Suomija	1	3	2
2	Shevcenko Valentina	Ukraina	6	38	4
3	Kowalczyk Justyna	Lenkija	3	8	7
4	Jacobsen Astrid	Norvegija	2	2	16
5	Nystad Claudia	Vokietija	8	13	6
6	Bjoergen Marit	Norvegija	11	16	nebaigė
7	Kalla Charlotte	Švedija	4	18	1
8	Saarinen Aino-Keisa	Suomija	9	6	17
9	Follis Arianna	Italija	7	9	3
10	Sachenbacher-Stehle Evi	Vokietija	10	11	8

iki 12 kartų dalyvavo individualiose sprinto lenktynėse. Slidininkų, dalyvaujančių tose pačiose sprinto lenktynėse, startų skaičius skiriasi, o jį lemia gebėjimai ir sportinė sėkmė.

Per vienerias sprinto lenktynes slidininkas gali startuoti tik vieną kartą, jei po kvalifikacinių lenktynių nepatenka į kitą etapą. Keturis kartus gali startuoti, jei dalyvauja A arba B finalo lenktynėse.

Pirmo bendrosios įskaitos dešimtuko slidininkės per sezoną 1—2 kartus dalyvavo komandinėse (estafetė 2 × 3 × 0,8 — 1,3 km) sprinto lenktynėse. Slidininkės, pagal ilgųjų nuotolių rezultatus bendrojoje įskaitoje užimančios 1—10 vietą, gauna taškų už sprinto lenktynes, o 9 šios grupės slidininkės patenka į pajėgiausiųjų sprinterių dvidešimtuką (2 lent.).

90% slidininkų, daugiaetapių Pasaulio slidinėjimo taurės varžybų bendrojoje įskaitoje užimančių 1—30 vietą (3 lent.), turi įskaitinių taškų už ilgųjų nuotolių lenktynes, o 28-ios (93,33%) šios grupės slidininkės — už sprinto lenktynes. 26-ios

(86,66%) šios grupės slidininkės patenka į pirmą ilgųjų nuotolių slidininkų trisdešimtuką ir 20 (66,66%) — į pirmą sprinterių trisdešimtuką.

Slidininkės, sprinto lenktynėse užimančios 1—30 vietą, mažiau universalios — iš jų tik 20 (66,66%) turi įskaitinių taškų už ilgųjų nuotolių rezultatus.

Elito slidininkai per sezoną 15—21 kartų dalyvavo individualiose ilgųjų nuotolių ir 2—3 kartus tradicinių estafetinių lenktynėse, o jų krūvis šiose varžybose siekė 245—475 km (4 lent.).

Visi bendrosios įskaitos pirmo dešimtuko slidininkai dar 2—6 kartus dalyvavo individualiose sprinto lenktynėse. Per sprinto lenktynes slidininkų individualių startų skaičius skirtingas — nuo 3 iki 40. Startų skaičius sprinto lenktynėse leidžia spręsti apie slidininkų specializaciją šiai rungčiai.

Slidininkai, pagal ilgųjų nuotolių rezultatus Pasaulio slidinėjimo taurės varžybų bendrojoje įskaitoje užėmę 1—10 vietą (5 lent.), turi taškų ir už rezultatus sprinto lenktynėse. Trys slidininkai

3 lentelė. Slidininkų(-ių), 2007–2008 m. Pasaulio slidinėjimo taurės varžybų galutinėje įskaitoje užėmusių 1–30 vietą, varžybinės veiklos ypatumai

Eil. Nr.	Slidininkų grupės ir jų varžybinės veiklos požymiai	Slidininkų skaičius	Procentai
Slidininkės			
1	Slidininkės, pagal ilgųjų nuotolių, sprinto ir daugiadienių „Tour de Ski“ lenktynių rezultatus bendrojoje įskaitoje užėmusios 1–30 vietą		
	1. Turi taškų už ilgųjų nuotolių lenktynes	27	90
	2. Turi taškų už sprinto lenktynes	28	93,33
	3. Patenka į trisdešimtuką pagal ilgųjų nuotolių lenktynių rezultatus	26	86,66
	4. Patenka į trisdešimtuką pagal sprinto lenktynių rezultatus	20	66,66
	5. Patenka į daugiadienių „Tour de Ski“ lenktynių trisdešimtuką	24	80
2	Slidininkės, pagal ilgųjų nuotolių lenktynių rezultatus užėmusios 1–30 vietą		
	1. Turi taškų už rezultatus sprinto lenktynėse	27	90
	2. Patenka į sprinterių trisdešimtuką	16	53,33
	3. Patenka į daugiadienių „Tour de Ski“ lenktynių trisdešimtuką	24	80
3	Slidininkės, pagal sprinto lenktynių rezultatus užėmusios 1–30 vietą		
	1. Turi taškų už rezultatus ilgųjų nuotolių lenktynėse	20	66,66
	2. Patenka į trisdešimtuką pagal ilgųjų nuotolių lenktynių rezultatus	17	55,66
	3. Patenka į daugiadienių „Tour de Ski“ lenktynių trisdešimtuką	17	56,66
Slidininkai			
1	Slidininkai, pagal ilgųjų nuotolių, sprinto ir daugiadienių „Tour de Ski“ lenktynių rezultatus bendrojoje įskaitoje užėmę 1–30 vietą		
	1. Turi taškų už ilgųjų nuotolių lenktynes	24	80
	2. Turi taškų už sprinto lenktynes	30	100
	3. Patenka į trisdešimtuką pagal ilgųjų nuotolių lenktynių rezultatus	21	70
	4. Patenka į trisdešimtuką pagal sprinto lenktynių rezultatus	16	53,33
	5. Patenka į daugiadienių „Tour de Ski“ lenktynių trisdešimtuką	22	73,33
2	Slidininkai, pagal ilgųjų nuotolių lenktynių rezultatus užėmę 1–30 vietą		
	1. Turi taškų už rezultatus sprinto lenktynėse	25	83,33
	2. Patenka į sprinterių trisdešimtuką	8	26,66
	3. Patenka į daugiadienių „Tour de Ski“ lenktynių trisdešimtuką	21	70
3	Slidininkai, pagal sprinto lenktynių rezultatus užėmę 1–30 vietą		
	1. Turi taškų už rezultatus ilgųjų nuotolių lenktynėse	13	43,33
	2. Patenka į trisdešimtuką pagal ilgųjų nuotolių lenktynių rezultatus	8	26,66
	3. Patenka į daugiadienių „Tour de Ski“ lenktynių trisdešimtuką	8	26,66

4 lentelė. Slidininkų, 2007–2008 m. Pasaulio slidinėjimo taurės varžybų bendrojoje įskaitoje užėmusių 1–10 vietą, varžybų krūvio rodikliai per 2007–2008 m. sezoną

Užimta vieta	Slidininko pavardė, vardas	Šalis	Tradiciniai nuotoliai			Sprintas		
			Startų skaičius individualiose lenktynėse	Estafetė 4 × 10 km, startų skaičius	Bendras varžybų krūvis, km	Individualių lenktynių skaičius	Startų skaičius	Sprinto estafetės lenktynių skaičius
1	Bauer Lukas	Čekija	18	3	345	4	7	1
2	Sommerfeld Rene	Vokietija	20	3	415	6	10	–
3	Piller Cottler Pietro	Italija	21	2	405	4	4	–
4	Gjerdalen Tord Aste	Norvegija	21 + 1 nebaigė	3	375	4	12	–
5	Di Centa Giorgia	Italija	21	3	415	3	9	–
6	Hetland Tor Arne	Norvegija	18 + 1 nebaigė	2	322	12	40	1
7	Soedergren Anders	Švedija	21	3	475	3	4	–
8	Teichmann Axel	Vokietija	14 + 1 nebaigė	3	245	6	11	–
9	Svartedal Jens Arne	Norvegija	19	3	310	9	18	1
10	Chesshi Valerio	Italija	20	2	355	2	3	–

patenka į pirmą sprinterių trisdešimtuką, aštuoni — į pirmą Pasaulio slidinėjimo taurės varžybų bendrosios įskaitos dešimtuką.

Penki šios grupės slidininkai dalyvavo „Tour de Ski“ lenktynėse, bet jas baigė tik trys.

Slidininkai, Pasaulio slidinėjimo taurės varžybų bendrojoje įskaitoje užėmę 1–30 vietą, yra universalai — iš jų 24 slidininkai (80%) turi taškų už rezultatus ilgųjų nuotolių lenktynėse ir visi 30 (100%) — už rezultatus sprinto lenktynėse (3 lent.).

5 lentelė. Slidininkų, pagal ilgųjų nuotolių rezultatus 2007—2008 m. Pasaulio slidinėjimo taurės varžybų galutinėje įskaitoje užėmusių 1—10 vietą, varžybinės veiklos rezultatyvumas pagal kitas taurės varžybų programos dalis

Užimta vieta ilgųjų nuotolių lenktynių įskaitoje	Slidininko pavardė, vardas	Šalis	Užimtos vietos Pasaulio slidinėjimo taurės varžybų įskaitoje pagal programos dalis		
			Galutinė įskaita (visos programos dalys)	Sprinto lenktynės	Daugiadienės „Tour de Ski“ lenktynės
1	Bauer Lukas	Čekija	1	35	1
2	Piller Cottler Pietro	Italija	3	19	7
3	Sommerfeld Rene	Vokietija	2	81	2
4	Vittoz Vincent	Prancūzija	11	53	–
5	Soedergren Anders	Švedija	7	42	16
6	Checchi Valerio	Italija	10	68	15
7	Di centa Giorgio	Italija	5	38	3
8	Teichmann Axel	Vokietija	8	29	13
9	Gjerdalen Tord Asle	Norvegija	4	18	4
10	Nousiainen Ville	Suomija	17	55	19

Iš slidininkų, pagal ilgųjų nuotolių varžybų rezultatus bendrojoje įskaitoje užėmusių 1—30 vietą, 25 slidininkai (83,3%) turi taškų už rezultatus sprinto lenktyne, o į pajėgiausiųjų sprinterių trisdešimtuką patenka aštuoni (26,66%). Iš pajėgiausiųjų sprinto slidininkų trisdešimtuko tik 13 slidininkų (43,33%) turi taškų už rezultatus ilgųjų nuotolių lenktyne (3 lent.).

REZULTATŲ APTARIMAS

Šiuolaikinėse slidinėjimo lenktyne sportinės formos įgijimo valdymas labai susijęs su įvairaus lygio varžybų ir startų skaičiaus (pagal įveikimo stilių ir nuotolio ilgį) planavimu (Баталов и др., 2007; Бурдина и др., 2007; Вяльбе, 2007; Čerulėnas, 2006, 2008, 2009). FIS varžybų sistema skatina slidininkus, siekiančius užimti aukštas vietas galutinėje Pasaulio slidinėjimo taurės varžybų įskaitoje, dalyvauti varžybose klasikiniu ir laisvuju stiliumi. Slidininkai, kurie specializuojasi lenktynėms tik vienu stiliumi, mažiau kartų startuoja Pasaulio slidinėjimo taurės varžybose. Tokio tipo slidininkai nepajėgūs siekti gerų rezultatų dutlono lenktyne ir jose nedalyvauja.

Dutlono (15 km moterims ir 30 km vyrams), 30 km moterims ir 50 km vyrams lenktyne startuojant bendruoju startu, lenktynių lyderių grupė (dažnai iki 10 ir daugiau slidininkų) iki paskutinio nuotolio kilometro slysta kartu ir vietų pasiskirstymą lemia finišo sprinterinis spurtas. Finišuojant ilgųjų nuotolių slidininkams būtina pasiekti didelį sprinterinį slydimo greitį. Slidininkai, norėdami lavinti slydimo greitį ir greičio ištvėrę, dalyvauja ir slidinėjimo sprinto lenktyne.

Pagal ilgųjų nuotolių rezultatus pajėgiausios 2007—2008 m. pasaulio slidininkės V. Kuitunen (1 vieta), J. Kowalczyk (3), A. Jo-

cobsen (4), A. K. Saarinen (8), A. Follis (9) yra universalios slidininkės. Jos užėmė aukštas vietas sprinterių klasifikacijoje ir pagal sprinto rezultatus — atitinkamai 3, 8, 2, 6, 9 vietą. P. Majdic, Pasaulio taurės sprinto varžybų klasifikacijoje užėmusi pirmą vietą, yra universali slidininkė — ji bendrojoje įskaitoje pagal visas programos rungtis užėmė penktą vietą. Ši slidininkė 21 kartą dalyvavo individualiose ilgųjų nuotolių ir 37 kartus sprinto lenktyne. Per 2007—2008 m. sezoną Pasaulio slidinėjimo taurės sprinto lenktyne pajėgiausiųjų slidininkų (1—30 vieta) vidutinis varžybinis greitis klasikiniiais slydimo būdais siekė $7,07 \pm 0,86$ m / s, čiuožiamaisiais — $7,93 \pm 0,79$ m / s (Stöggel et al., 2009). Slydimo greičiai 15 km dutlono lenktyne — $5,92$ m / s, 30 km lenktyne čiuožiamaisiais būdais — $6,21$ m / s, slystant klasikiniu stiliumi — $5,73$ m / s (Stöggel et al., 2009).

Pasaulio elito slidininkes pagal jų varžybinės veiklos specifiškumą ir pasiektus rezultatus lenktyne galima sąlygiškai skirti į tris grupes:

- slidininkės universalės, kurios pasiekia puikius rezultatus ilgųjų nuotolių ir sprinto lenktyne;
- ilgųjų nuotolių slidininkės, pasiekiančios geriausius rezultatus ilgųjų (10—30 km) nuotolių lenktyne, retai dalyvaujančios arba visai nedalyvaujančios slidinėjimo sprinto lenktyne;
- slidininkės sprinterės, užimančios aukštas vietas sprinto lenktyne, mažai dalyvaujančios ilgųjų nuotolių lenktyne, neturinčios įskaitinių taškų už rezultatus ilgųjų nuotolių lenktyne.

Kiekvienos grupės slidininkų dalyvavimo varžybose modelis skirtingas. Slidininkės universalės per sezoną 19—23 kartus dalyvavo individualiose ilgųjų nuotolių, 2—3 kartus tradicinių estafečių lenktyne, ir tokių varžybų individualus krūvis siekė 217—267 km. Šios grupės slidininkės po

8—12 kartų dalyvavo sprinto lenktynėse, per kurias startavo nuo 23 iki 44 kartų priklausomai nuo sportinės sėkmės. Slidininkės universalės sprinto lenktynėse pajėgios lygiaverčiai konkuruoti su sprinterėmis, o ilgųjų nuotolių lenktynėse jos net pajėgesnės už slidininkes, kurios daugiau specializuojasi ilgųjų nuotolių lenktynėms ir retai dalyvauja sprinto lenktynėse. Slidininkės universalės užėmė septynias vietas šio sezono pajėgiausių sprinterių dešimtuke.

Slidininkės sprinterės nedalyvauja daugiadienėse „Tour de Ski“ lenktynėse, o ilgųjų nuotolių lenktynėse dažniau dalyvauja sezono pradžioje ir pabaigoje.

2007 m. pasaulio slidinėjimo čempionate Sappore aštuonios slidininkės laimėjo visus 12 medalių individualiose lenktynėse (ilgųjų nuotolių ir sprinto) ir visos jos iki pasaulio čempionato pradžios nuo 10 iki 12 kartų dalyvavo ilgųjų nuotolių lenktynėse, nuo vieno iki šešių kartų sprinto lenktynėse, per kurias startavo nuo vieno iki 24 kartų (Čepulėnas, 2009). Medalių laimėtojos buvo slidininkės universalės. Aukso medalių laimėtojos K. Neumannova (10 km laisvuju stiliumi) ir V. Kuitunen (30 km klasikiniu stiliumi) iki čempionato pradžios atitinkamai 13 ir 24 kartus startavo sprinto lenktynėse. Šešios slidininkės, laimėjusios medalius individualiose šio čempionato lenktynėse, buvo dalyvavusios ir daugiadienėse „Tour de Ski“ lenktynėse sezono pradžioje (Čepulėnas, 2009).

Slidininkai, 2007—2008 m. Pasaulio taurės varžybų bendrojoje įskaitoje užėmę 1—10 vietas, yra universalai — visi turėjo įskaitinių taškų už ilgųjų nuotolių, sprinto ir daugiadienių „Tour de Ski“ lenktynių rezultatus (3 pav.). Šioje universalų slidininkų grupėje galima išskirti (3 pav.):

- slidininkus stajerius universalus (užėmusius 1, 2, 3, 4, 5, 7, 10 vietas);
- slidininkus sprinterius universalus (užėmusius 6, 9 vietas).

Atsižvelgiant į slidininkų dalyvavimo varžybose specifiką ir pasiektus rezultatus dar galima išskirti:

- ilgųjų nuotolių slidininkus ir retai dalyvaujančius arba visai nedalyvaujančius slidinėjimo sprinto lenktynėse, neturinčius įskaitinių taškų už sprinto rezultatus;
- slidininkus sprinterius, dalyvaujančius tik sprinto lenktynėse.

2007—2008 m. sezono pajėgiausių Pasaulio slidinėjimo taurės sprinterių dešimtuke buvo tik du slidininkai, turintys taškų už ilgųjų nuotolių rezultatus ir šioje grupėje užimantys 16 ir 21 vietą.

Universalųjų slidininkų stajerių varžybų krūvis per sezoną — 21—24 startai ilgųjų nuotolių lenktynėse ir nuo 4 iki 12 startų sprinto lenktynėse. Šios grupės slidininkų varžybų krūvis ilgųjų nuotolių lenktynėse siekia nuo 245 iki 415 km per sezoną (4 lent.).

Remiantis F. Suslovo (Суслов, 1995) duomenimis, slidininkų varžybinės veiklos krūvis (km) sudaro 7—10% viso treniruotės krūvio. G. Neumann ir kt. (2000) pažymi, kad slidininkų varžybų krūvis (km) turi siekti 5% ciklinio darbo krūvio per sezoną. Didėjant slidininkų amžiui, elito slidininkų startų skaičius per sezoną mažėja ir jie daugiau rengiasi toms varžyboms, kuriose tikisi pasiekti geriausių rezultatų (Вяльбе, 2007).

Per 2007—2008 m. sezoną Pasaulio slidinėjimo taurės sprinto lenktynėse pajėgiausių slidininkų (užėmusių 1—30 vietą) vidutinis varžybinis greitis klasikiniiais slydimo būdais — $7,63 \pm 0,91$ m / s, čiuožiamaisiais — $8,84 \pm 0,76$ m / s (Stöggel et al., 2009).

Šiuolaikiniai slidininkų visuotiniai slydimo greičiai yra tokie: 15 km lenktynėse klasikiniu stiliumi — $7,06$ m / s, laisvuju stiliumi — $6,51$ m / s, 30 km lenktynėse klasikiniu stiliumi — $6,27$ m / s, laisvuju stiliumi — $6,82$ m / s, 30 km dutlono lenktynėse — $6,48$ m / s (Stöggel et al., 2009).

Slidininkai sprinteriai (vyrai) sprinto lenktynėse užima pirmaujančias pozicijas. Slidininkai universalai ir slidininkai stajeriai dalyvauja sprinto lenktynėse ugdydami maksimalų slydimo greitį. Jie geba gauti įskaitinių taškų, bet pirmaujančių pozicijų neužima. Elito slidininkės, palyginti su slidininkais vyrais, yra universalesnės.

IŠVADOS

1. Pasaulio elito slidininkų (vyrų ir moterų) dalyvavimo varžybose individuali sistema priklauso nuo specializacijos. Išskirtinos tokios slidininkų(-ių) specializacijos grupės:
 - slidininkai universalai, kurie gali būti ir stajeriai, ir sprinteriai;
 - ilgųjų nuotolių slidininkai;
 - slidininkai sprinteriai.
2. Pasaulio elito slidininkų(-ių) didžiausią varžybų krūvio dalį sudaro Pasaulio slidinėjimo taurės varžybos. Daugiadienės „Tour de Ski“ lenktynės tapo svarbia elito slidininkų varžybų sistemos dalimi. Šiose lenktynėse dalyvauja slidininkai universalai, Pasaulio taurės varžybų bendrojoje įskaitoje siekiantys aukštų vietų.

LITERATŪRA

- Cross-country¹. *Biography. Athlete information*. Prieiga internetu: <http://www.fis-ski.com>
- Cross-country². *FIS World Cup Calendar 2007—2008*. Prieiga internetu: <http://www.fis-ski.com>
- Cross-country³. *Results. World Cup 2007—2008*. Prieiga internetu: <http://www.fis-ski.com>
- Cross-country⁴. *Tour de Ski 2007—2008. Results*. Prieiga internetu: <http://www.fis-ski.com>
- Cross-country⁵. *World Cup Standings*. Prieiga internetu: <http://www.fis-ski.com>
- Čepulėnas, A. (2006). Elito slidininkų varžybinės veiklos charakteristika. *Ugdymas. Kūno kultūra. Sportas*, 4 (63), 21—28.
- Čepulėnas, A. (2009). Individual modeling of the competition activities for elite female ski races during the 2006—2007 season. *Science and Skiing IV*. Edited by E. Müller, S. Lindinger, T. Stöggl. Oxford: Meyer & Meyer Sport (UK) Ltd. P. 585—595.
- Čepulėnas, A. (2008). The competition activity of elite cross-country skiers during the 2006—2007 season. *Abstract book. The First International Low Lands Congress on Science and Skiing*. Brussels, October 11th (pp. 59—62). The Brussels Ski team and the Vrije Universiteit Brussel.
- Neumann, G., Pfützner, A., Berbalk, A. (2000). *Successful Endurance Training*. Oxford: Meyer & Meyer Sport (UK) Ltd. P. 148—149.
- Ostrowski, Ch., Pfeifer, M. (2007). Ein Modellansatz Zur Aufklärung der Leistungsstruktur im Skilanglauf. *Leistungssport*, 2 (37), 37—39.
- Stöggl, T., Stöggl, J., Müller, E. (2009). Competition analysis of the last decade (1996—2008) in cross-country skiing. *Science and Skiing IV*. Edited by E. Müller, S. Lindinger, T. Stöggl. Oxford: Meyer & Meyer Sport (UK) Ltd. P. 657—677.
- Suslovas, F. (1999). Individualių sporto šakų varžybų sistema šiuolaikiniame sporto raidos etape. *Treneris*, 2, 22—31.
- Баталов, А. Г., Бурдина, М. Е., Грушин, А. А., Бояринов, А. А. (2007). *Оптимизация построения соревновательного мезоцикла лыжников-гонщиков в период подготовки к зимним олимпийским играм: сборник научных трудов, посвященный 70-летию образования кафедры теории и методики лыжного спорта РГУФК*. Москва: РГУФК. С. 18—23.
- Бурдина, М. Е., Баталов, А. Г., Грушин, А. А., Бояринов, А. А. (2007). *Моделирование индивидуальных систем соревнований лыжниц-гонщиц высокого класса в период подготовки к олимпийским играм и чемпионатам мира: сборник научных трудов, посвященный 70-летию образования кафедры теории и методики лыжного спорта РГУФК*. Москва: РГУФК. С. 32—36.
- Вяльбе, Е. В. (2007). *Система соревнований и структура этапа непосредственной подготовки к главному старту высококвалифицированных лыжников-гонщиков: автореферат диссертации на соискание учёной степени кандидата педагогических наук*. Москва.
- Раменская, Т. И. (2000). Биоэнергетическое моделирование соревновательной деятельности сильнейших лыжников-гонщиков на XVIII зимних олимпийских играх (Нагано, 1998). *Теория и практика физической культуры*, 2, 6—12.
- Суслов, Ф. П. (1995). К теории индивидуальной системы соревнований. *Теория и практика физической культуры*, 8, 37—39.

PECULIARITIES OF THE SYSTEM OF ELITE SKI RACERS' PARTICIPATION IN COMPETITIONS IN THE SEASON OF 2007—2008

Algirdas Čepulėnas

Lithuanian Academy of Physical Education, Kaunas, Lithuania

ABSTRACT

The aim of the research was to analyze the quantitative indices and the specificity of the contest loads of the world elite skiers (males and females) and to establish the contest outcomes in the season of 2007—2008. We analyzed the contest indices of male and female skiers who took the 1st—10th places in the final credit of skiing World Cup competitions — the number of starts, the contest load (km), the contest load in long distance and sprint racing, the contest outcomes according to the places taken and the credit points in the final credit of the World Cup multi-stage race. We also analyzed the specialization peculiarities of the competitive activities and the long distance and sprint outcomes of male and female skiers who took the 1st—30th places in the final credit of the World Cup race.

We established that the models of individual systems of the world elite male and female skiers' participation in the competitions depended on the type of skiers' specialization. The groups of male and female skiers' specialization are as follows:

- Universal male and female skiers who take high places in the final total credit of the skiing World Cup races (according to the long distance and sprint outcomes). This group includes universal skiers—stayers and sprint racers;

- Long distance skiers;
- Ski sprinters.

In the total credit of the first ten of the World Cup ski races nine female skiers were universal, and they participated 19—23 times in the individual long distance races and 2—3 times in traditional relay races in a season. Their contest load was 217—267 km. The skiers of this group participated in sprint races 8—12 times, where they started 23—24 times depending on their athletic success.

The contest load of universal male skiers who took the 1st—10th places in the final total credit of the World Cup skiing races in one season included 21—24 starts in individual long distance races, 2—3 starts in traditional relay races, and they covered 245—475 km. The skiers of this group participated in individual sprint races 4—12 times, where they started 18—40 times. The majority of skiers who took the 1st—30th places in the final total credit of the World Cup skiing races had credit points for their results in long distance and sprint races.

Elite female skiers were more universal than elite male skiers. A multi-day *Tour de Ski* tournament became an important part of elite skiers' contest system.

Keywords: World Cup contest, long distance, sprint, credit points.

Gauta 2009 m. vasario 9 d.
Received on February 9, 2009

Priimta 2009 m. gegužės 26 d.
Accepted on May 26, 2009

Algirdas Čepulėnas
Lietuvos kūno kultūros akademija
(Lithuanian Academy of Physical Education)
Sporto g. 6, LT-44221 Kaunas
Lietuva (Lithuania)
Tel +370 68584246
E-mail a.cepulenas@lkka.lt